

Prikkebeen

De Zeeuwse

nr 3/2015 vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland

Colofon

De Vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland is een zelfstandige natuurvereniging die zich inzet voor behoud en herstel van de vlinder- en libellenfauna in Zeeland. Dit gebeurt door onderzoek, voorlichting en educatie. De Zeeuwse Prikkebeen is het verenigingsblad dat 3 keer per jaar verschijnt.

Website: <http://www.vlinlibzeeland.nl>

Bestuur:

Voorzitter:

Peter Geene, 06-22871666 of 0118-584467
famgeene@zeelandnet.nl

Secretaris: Alco Warners

Nieuweweg 10, 4561 BM Hulst 0114-320251-
06-361416 58, alco.warners@zeelandnet.nl

Penningmeester:

Angelique Belfroid, a.belfroid@zeelandnet.nl

Leden :

Ralf Joosse, 06-51535257, zeelandica@gmail.com
Hans Eckhardt, 0118-636222, jeckh@zeelandnet.nl

Ledenadministratie

Angelique Belfroid, a.belfroid@zeelandnet.nl

Contributie: leden minimaal €10,00

donateurs minimaal €12,50

Rabobank rekening NL93 RABO 0180 5399 22
t.n.v. Vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland
Serooskerke(W).

Redactie:

Henny Waanders, info@hennywaanders.nl
Jan Goedbloed, uulenhof@zeelandnet.nl

Kopij inleveren: 15 februari / 15 juli / 15 november bij
Henny Waanders

Digitaal platform

Er is een digitaal platform over vlinders en libellen in
Zeeland: VLZEE@yahoo.com.

Geïnteresseerden kunnen zich aanmelden bij Floor
Arts arts@zeelandnet.nl.

ISSN: 2210-2256

Foto voorpagina: Oranje luzernevlinder, Henny W.

Foto achterpagina: Sint jansvlinder, Jan Goedbloed

Inhoud

- 2 Van de voorzitter
- 3 Een libellenman op vlindertelling
- 5 Verslag parelmoerexcursie Zeepeduinen
- 7 Zuidelijke oeverlibel in De wilde landen
- 8 Vlinder monitoringsroute Klein-Valkenisse
- 11 Hoe herken je luzernevlinders?
- 13 Elfde Nationale Nachtvlinder Nacht
- 16 Kortstondig bezoek Tijgerblauwtje
- 16 Meer Tijgerblauwtjes
- 18 De Walcherse bijenkuil
- 19 In Memoriam
- 20 Activiteitenprogramma

Van de voorzitter

Peter Geene

Sinds het vorige nummer van onze Prikkebeen in juli, zijn er weer enkele excursies geweest en er is in september opnieuw een spannende avond geweest met de zogenaamde Mystery-quiz van Henny Waanders. Hij hielp ons uit de droom dat we alle detail-kenmerken van vlinders en libellen zo goed zouden kennen..., een leuke manier om nog beter te leren kijken naar de kleinste vlekjes en streepjes op onze lieve beestjes! Zelf schreef ik iets over mijn bevindingen van de Argusvlinder-telling, waarover Angelique vorige keer al schreef. Ik zag vele Bruine en Icarus blauwtjes, die ik nu wel aardig uit elkaar kan houden, maar lange tijd bleven de bladzijden met de blauwtjes in mijn Vlinder-gids moeilijke kost. Net als voor vele vlinderaars de details van de diverse heidelibellen lastig worden gevonden: je ziet een rode libel en bent al blij als je het verschil ziet tussen de Vuurlibel, die wat breder en platter is en feller rood, en de familie der heidelibellen. De zgn. 'snor' van de Steenrode heidelibel is het zwarte streepje dat tussen het oog en de neus naar onderen loopt; en dat is dan vrijwel het enige en doorslaggevende verschil met zijn broertje de Bruinrode heidelibel. Voor wie enigszins kleurendof is voor het rode spectrum dus een onmogelijke opgave om het onderscheid te zien tussen wat de gids 'steenrood', 'bruinrood' of 'bloedrood' noemt. Maar ja, we staan in onze werkgroep natuurlijk bekend als experts, dus we zullen er aan moeten werken! Zelf ben ik sinds 2014 'bekeerd' vanuit het libellendom tot het vlinderdom, en heb mijn hoofd gebroken over de kleine verschillen der parelmoervlinders: ik heb er nu 12 soorten van op de foto!

In dit nummer lezen we, naast mijn eigenste bevindingen als libellenman over Argusvlinders, van alles over het Tijgerblauwtje, het verslag van de Nationale NachtvlinderNacht in Oost Zeeuws-Vlaanderen, de zeldzame Zuidelijke oeverlibel in de Wilde landen en over verschillen tussen luzernevlinders.

Tot slot nog kort iets over de meest zeldzame waarneming van dit najaar: de Zadellibel. Zoals velen vast al gehoord hebben, vlogen er meerdere exemplaren van 9 september t/m 3 oktober op het Grote Vroon bij Klein Valkenisse. Een eerste superfoto kwam van Niek Haak met de vraag of zijn determinatie klopte en ja dat was zo! Opwindig alom en druk bezoek aan de spot. Er is fotobewijs van eiafzet, dus aanstaand voorjaar wordt het opnieuw druk bij de grote plas om elke rietstengel te bekijken op huidjes en uitsluiers!! U leest er (later) meer over.

Vooruitblikkend op het winterseizoen, kan ik alleen maar zeggen: de belangrijkste activiteiten staan achter op dit nummer maar let ook op de aankondigingen via email of de site!

Een libellenman op vlindertelling

Hoe een libellenman op vlindertelling ging in het Argus-telweekend 23-25 mei 2015.

Peter Geene

Het weer viel in eerste instantie wat tegen de zaterdag, maar in de loop van de middag werd het toch nog aardig zonnig, zondag en maandag was het prima. Zo kon ik mooi het verschil opmerken in vlieggedrag bij zonnig en bewolkt weer. Net als bij libellen schuilen ze natuurlijk in het gras of op een droog plekje bij regen en bewolking, maar gaat een aantal toch op de vleugels als de temperatuur goed genoeg is. De hamvraag bij de Argusvlindertelling was voor mij dus op zaterdag: 'hoeveel exemplaren zitten nu verscholen en blijven dat als ik langs loop?' Een dijktaalud is gemiddeld zo'n 5 meter breed en ik loop een keer heen onderaan in de luwte en een keer terug bovenop, soms bij interessante stukken met schrale grond, een trap of rij palen e.d. loop ik dan zigzaggend. Opvallend, voor mij als vlinderbeginner, was dat de Icarussen al eerder opvliegen bij nadering dan de Hooibeesten. Bij die laatsten moet je soms oppassen er niet op te trappen. Ik had niet het idee dat deze soorten makkelijk gemist werden. Of dit bij de Argussen op de bewolkte zaterdag ook zo was, weet ik dus niet.

Argusvlinder man

Foto: Henny Waanders

Op de eerste teldag vond ik al bij de aanzet van Neeltje Jans (Seafarm) de eerste Argus. Snel voorbijvliegend, ondanks de bewolking, naar een zitplek op de kale grond. Vervolgens tot voorbij het Roompotdorp alleen nul-tellingen. Ik heb de hele eerste inlaag rondgelopen (pad en binnendijk) maar alleen andere soorten gezien: de eerste 4 Bruine blauwtjes, 5 Bonte zandoogjes, 1 Kleine vos, 2 Dagpauwoog, 9 Hooibeestje en 31 Icarus. Ook leuk. (Tja en en passant 2 hele Lantaarntjes!). Pas bij een trap richting de Westnol (41.402, tussen de twee inlagen) vlogen twee Argussen op. Op de heenweg lopend had ik ze niet gezien, maar terug joegen twee wandelaars ze van de trap af mijn kant op, gelukkig. Het bleken twee mannen, die op de klaver gingen drinken (zie foto).

Rode klaver

Foto: Peter Geene

Later nog 2 exemplaren gezien bij elkaar, weer rond een trap de dijk op (43.402 zuiddijk). In totaal dus 5 ex, allen vers. Of er ergens dus nog verscholen zijn blijven zitten weet ik niet, maar je krijgt wel oog voor de geschikte plekken met verticale structuren (niet veel) en de ongeschikte hoog gras delen, waar zelfs de Koolwitjes snel overheen zoeven. **In totaal dus deze 1e dag 5 ex.** Ik had ietsje meer verwacht, vooral rond de Sofiahaven, maar ja, daar loop je tenslotte voor.

De tweede teldag: het was eigenlijk voor het eerst dat ik zo alle inlagen eens langs ging. Je weet dat ze er zijn en ik genoot er regelmatig van, maar meestal maar een stukje. Heel terecht dat het Zeeuwse Landschap destijds het geheel is gaan beheren en bewaren (als dat bewaren in de toekomst maar blijft lukken met de oprukkende kustverrommeling). Nu nog geniet ik hier van al de rondwarrelende vlinders. Vanaf het Sofia-strandje langs het natuureservaat tot vlakbij de Glasjesnol zag ik in totaal: 2 Argus, zo'n 60 Hooibeestjes, 90 Icarus en 10 Bruine blauwtjes, 7x Distel, 8 Kleine koolwitten en 1 Grote, 1 Kleine vos, Bont zandoogje 4x. De grote inlaag aan de Zandhoekweg bij 43+44.402 ('s Gravenhoekinlaag) leverde 2 Geoorde futen op als kadootje, naast enkele Tafeleenden. Grote delen van de zeedijk zijn daar niet echt interessant, dus liep ik ook de binnendijk aan de zuidkant van de inlaag rond, maar daar vloog zelfs niet 1 vlinder. Ondanks de verticale rij palen, die er interessanter uitzagen dan ze waren (te veel Braam en hoog Fluitenkruid). Bij de blauwtjes (Icarus en Bruin) viel op dat ze niet in de luwte vlogen, maar in de wind bovenop de dijk (bij de Glasjesnol). Er vlogen daar zo'n 80 Icarussen plus zo'n 10 Bruine blauwtjes, prachtig gezicht al dat blauwe gedwarrel! Vooral als ze uit het gras opvlogen van hun zitplek om een Distelvlinder te verjagen: er vlogen dan wel 3 Icarussen dwarrelend in rondjes rond de Distel, die daarna snel wegvluchtte. Er waren een stuk of 6 Distelvlinders ter plaatse, die druk heen en weer schoten over grotere lengtes van zeker 20-30 meter en weer terugkwamen om verder te foerageren op de Rode klaver. Het is daar een weldadig stukje gras, zowel dijk als vlak land, vol veldjes van Rode klaver, Smeerwortel, Boterbloem en

andere nectarplanten. Hier minder Hooibeestjes, die meer in het hogere gras op de dijken en op de kale paden onderaan waren te vinden. Gelukkig vond ik ook een copula van deze soort (zie foto). Een geweldige weldadige dag!

De derde teldag bleek de piek te zijn: vanaf de Noordhoeksnol (45.402) t/m Kats (51.399) **totaal 18 ex Argusvlinder!** Eerst bij de inlaag van de Noordhoek-Wanteskuup meteen al bij aankomst (12.00 u) de grootste **concentratie van 7 ex** op kale plekken in de klaverbedden en 1 ex iets verderop langs het water "verdwaald van de kudde". Op de dijk bij het schorretje vlogen overigens zo'n 12 juv Lantaarntjes en 1 juv Oeverlibel, ongetwijfeld uit de inlaag daar waar volop de Groene kikkers kwaakten. Vervolgens bij de kijkhut 'Vogelarije' 2 ex rond de 2 Meidoorns aan de westzijde en daarna aan de oostzijde (picknicktafel, fietsenrek + trap) **nog eens 5 ex**. Daar lag gemaaid en al droog gras waarop het lekker zonnen was zichtbaar. Er was drukke interactie met elkaar en een passerende Kleine vos. In de inlaag aan de westzijde dreef een paartje Rosse stekelstaart als extra bonus, maar waarschijnlijk wel ontsnapte vogels (ik heb ze nog niet gemeld gezien op Waarneming.nl). Op dit hele gedeelte kwam ik natuurlijk nog de nodige Icarussen tegen (26 ex), Bruin blauwtje (8 ex), Distelvlinder (6) en Hooibeestjes (21); slechts 1x Kleine vos, die het hele weekend schitterde door afwezigheid. Dan het volgende km-hok een (dikke) nulwaarneming bij het o zo fleurige zomerhuisjesparkje Orisant. Maar daarna weer vet goedgeemaakt bij het haventje van Colijn: langs de havendijk weer 2 ex Argus! Bij betonblokken op een schuine helling met veel kale zandplekken tussen afwisselende gras- en bloemenpollen. De buitendijk was een grote bloemenzee, vooral vol Klaprozen en Kaasjeskruid. Prachtig zicht tegen de blauwe lucht! Wat een heerlijke hobby is dit toch! De zeedijk werd ook hier gemaaid en ff met de man staan praten, die net koffie dronk in z'n trekker: hij maait voor Rijkswaterstaat en moet diverse delen laten staan, gelukkig, zoals hier waar juist die 2 Argussen zo vriendelijk waren zich aan hem te laten zien: "Daarom gaat het", zei ik. "**O die Bruuntjes, die en'k vee hezien...**"

Dan kom ik buiten het dorp Colijn bij een nieuw stuk dorp in aanbouw en waar het Zeeuws Landschap een stukje heeft afgestaan zichtbaar, want ik loop over een paadje dat eindigt op het terrein van dat huisjespark Ganuenta. De dienstdoende beheerder schiet op mij af, maar biedt wel koffie aan. Er ontstaat een interessant gesprek over herbouwen van een oude Romeinse nederzetting (zonder het opgraven van de oude bewoners dan), duurzaam bouwen daar, inpassing in de natuur en goede samenwerking met het Zeeuws Landschap. "*En succes met uw vlinders!*" Dit is wel een aardig project van een inwoner van Colijnsplaat zelf. "Als nu Van Koevingen bij de Sofiahaven maar niet grootschalig gaat bouwen ten koste van de Arguspopulatie daar (of ten koste van het strand).", denk ik terwijl ik terugloop. Het laatste stuk zeedijk van

Hooibeestjes

Foto: Peter Geene

Noord-Beveland voert onderlangs de Zeelandbrug en er is overwegend alleen hoog gras op de lange dijk, zonder vlinders. Er vliegt op 1 trap nog wel een laatste Argus, maar daarna tot aan Kats niets meer. Bij de haven daar nog 2 Icarusblauwtjes en dan zit het er op. Ik heb dan 14 km-hokken en m'n best gedaan.

Conclusie: nu dus hier langs de Noord-Bevelandse kust over 14 km-hokken 25 ex Argus. Als ik onze Zeeuwse dagvlinderatlas er bij pak, dan zie ik dat er langs dit hele traject stippen staan: meestal in de hoogste categorie van 5-100 ex. Dat is nu dus niet meer het geval, althans bij de eerste generatie die nu vliegt. De begraasde buitendijken zijn nog steeds de beste vindplaatsen, ook al vliegen er nu lagere aantallen. Slechts op 2 plekken een concentratie: bij de Glasjesnol en de vogelkijkhut (Wanteskuup). Er wordt overal wel gemaaid in deze periode en (op Pinksterzondag) ook distels gespoten (bij Wanteskuup -boerderij Koningsheim) maar de mate van last daarvan kan ik niet bepalen. Wel is duidelijk dat er niet meer zulke hoge aantallen Argusvlinder voorkomen als in de periode tot 2003.

Verslag parelmoerexcursie Zeepeduinen

Anton Baaijens

Op zaterdag 2 mei om half 2 trok ondergetekende, samen met Jan Goedbloed, Mieke Grazel, Hannie Joziase, Hugo van der Wal en Leo Tromper, vanaf Slot Haamstede door het slotbos naar het open duingebied van de Zeepeduinen om het leefgebied van de Kleine parelmoervlinder te bekijken. De excursie was eerder gepland op 25 april, maar moest vanwege ongunstig weer worden uitgesteld. Helaas konden 4 mensen die zich voor de 25e hadden aangemeld nu niet komen. Het weer was dit keer een stuk beter dan de week ervoor, hoewel het 's morgens nog lang nevelig en fris was. Maar precies op het goede moment brak de zon toch nog goed door. Direct in de slotborder zagen we al een Groot koolwitje en aan het eind van de slotlaan zelfs een Oranje-

tipje, een Dagpauwoog en nog een Groot koolwitje. Na een steile klim via het bunkercomplex belandden we in de bekende stuifzandkuil "de speelplek" alwaar we de eerste Duinviooltjes konden bewonderen. Tegen de bosrand hoorden we een Veldkrekkel zingen en bij een steil kantje zagen we veel mannetjes Witbaardzandbij en diverse bloedbijen waaronder de Grote bloedbij die de koekoeksbij is van de Grote zijdebij. Van de laatste zagen ook later in het duingebied zelf nog regelmatig een enkel vrouwtje rondvliegen; de mannetjes waren er niet meer (uitgevlogen) van deze vroege wilgenkatjesspecialist. Duinviooltjes groeien er in grote aantallen als in een ring rondom de stuivende zandkuil. Dus zo verkeerd is het niet om op bepaalde plekken in het open duin mensen en vooral kinderen rond te laten banjeren. Integendeel: het blijkt juist gunstig. Aan de westkant van de stuifplek, in het terrein van Natuurmonumenten ligt een enorme groeiplaats van het Duinviooltje met vele honderden plantjes.

Openbaar toegankelijk stukje terrein heeft zich dankzij betreding omgevormd tot een stuifzand
Foto: Anton Baaijens

Deze plek is overigens "gelukkig" niet toegankelijk voor het publiek. Een Kleine parelmoervlinder zagen we hier nu niet vliegen maar wel 2 kakelverse Kleine vuurvlindertjes. Maar toen we langs het raster naar het hoge duin aan de noordkant liepen konden we toch nog een bleke, wat afgevlogen Kleine parelmoervlinder spotten. Ook hier zaten nog een Kleine vuurvlinder en een Veldkrekkel.

Via deze hoge duinrand zijn we diagonaal door de bosstrook naar een groeiplace van het Hondsviooltje gelopen. Eerder werd verondersteld dat het om het Zandviooltje ging, maar een determinator van waarneming.nl stelde vanaf een foto van Jan vast dat het om het Hondsviooltje ging.

Wanneer we het verspreidingsbeeld van deze twee soorten bekijken op waarneming.nl dan zien we dat het Hondsviooltje regelmatig in de kalkarme duinen van de Delta voorkomt. Het Zandviooltje daarentegen lijkt niet in de Deltaduinen voor te komen maar wel regelmatig in de kalkrijke duinen vanaf Voornes Duin en verderop in de duinen van Noord- en Zuid-Holland. Tijdens de wandeling naar de groeiplaats van de Hondsviooltjes zagen we nog regelmatig het één en ander: diverse dansende Zandviltvliegen (waarschijnlijk), een Gewone wolzwever, Kleine vuurvlinders, enkele Gele kustspanners en zelfs al een kakelverse Sint-jacobsvlinder. Langs de struweelzomen en bosrandjes fladderden regelmatig Citroenvlinders, zowel de felgele mannetjes als bleekgroene vrouwtjes.

Wat betreft vogels zagen we regelmatig een Boomleeuwerik opvliegen, vaak vanuit een polletje ruig gras. Volgens Leo, die regelmatig vogelinventarisaties doet in de Zeepeduinen, komt deze hier relatief veel voor.

Toch een Hondsviooltje

Foto: Jan Goedbloed

De waarnemingen

	slotbos/border	stuifzandplek bij bunker	onderweg naar en bij de Hondsviooltjes
Groot koolwitje	2		
Klein koolwitje	3		
Klein geaderd witje	1		
Oranjetipje	1		
Citroenvlinder			5
Boomblauwtje	1	1	
Kleine vuurvlinder		3	2
Kleine parelmoervlinder		1	
Dagpauwoog	1		
Gele kustspanner			3
Sint- Jacobsvlinder		1	
Veldkrekel	1	1	2
Grote zijdebij		3	5
Witbaardzandbij		20	50
Grote bloedbij		7	10
Bloedbij spec. (middel)		5	5
Bloedbij spec. (klein)		5	
Gewone wolzwever			1
Zandviltvlieg			6
Duinviooltje		500	
Hondsviooltje			30

Zuidelijke oeverlibel in De Wilde Landen

Marcel Klootwijk

Donderdagochtend 6 augustus stond gepland voor een bezoek aan de Wilde Landen bij Heikant. Een gebied in het oosten van Zeeuws-Vlaanderen waar heel veel verschillende soorten zeldzame libellen te vinden zijn. Eerder dit jaar had ik daar al Kanaaljuffer, Gaffelwaterjuffer en Zwervende heidelibellen. Ook zitten daar altijd meerdere Vuurlibellen. Een maand eerder was ik er ook al geweest en had er een Zuidelijke heidelibbel gefotografeerd, maar daar kwam ik pas thuis achter. Nu wilde ik er eentje in het veld vinden en herkennen. Om 06:30 liep ik het gebied in en constateerde dat er weinig water meer was en de begroeiing op het droge stond. Daardoor was er minder kans op uitsluipers.

Terwijl ik wat Zwervende pantserjuffers aan het fotograferen was, zag ik vanuit mijn ooghoek een lichtblauwe libel boven het gras vliegen. In eerste instan-

Zuidelijke oeverlibel man Wildelanden 06-08-2015
Foto: Marcel Klootwijk

het leek in het veld. Aan de hand van het volledig berijpte lichaam en de lichtbruine pterostigma's kon Gewone oeverlibel uitgesloten worden. Dan blijven er in Nederland alleen de Zuidelijke en de Beekoeverlibel over. Het verschil met Beekoeverlibel is het bredere achterlijf en het lichtblauwe gezicht (bij Beekoever bruin). Het borststuk is bij uitgekleurde mannetjes geheel blauw berijpt. Bij Beekoever vaak lichtbruin met twee antehumerale strepen. Het pterostigma is roodbruin en bij Beekoever geel. Op de foto's bleek achteraf ook het kenmerk in het aantal cellen op de vleugel te zien. De Zuidelijke oeverlibel heeft een dubbele rij cellen boven de radiale supplementaire ader, waar de Beekoeverlibel een enkele rij heeft.

De Zuidelijke oeverlibel is een zeldzame soort in Nederland, met waarnemingen hoofdzakelijk uit Limburg en Oost-Brabant. Ook wordt de soort sporadisch aangetroffen in Gelderland en Overijssel. De beste plek voor de soort lijkt toch wel de Sint-Pietersberg bij Maastricht. Ook bij Groesbeek in Gelderland is de soort veel waargenomen in 2015.

In België is de soort iets algemener, maar komt daar in de buurt van de Nederlandse grens ook alleen voor in Limburg en Brabant. Volgens waarneming.nl is dit nog maar de 3e waarneming voor Zeeland, na een gefotografeerd mannetje in 2012 in De Braakman en een ongedocumenteerde waarneming uit 2004 in Retranchement.

Voor mij was met mijn 2e in Nederland na een vrouwtje op de Sint Pietersberg in 2011.

Zuidelijke oeverlibel vrouw

Foto: Henny Waanders

Zuidelijke oeverlibel man Foto: Henny Waanders

tie dacht ik aan Gewone oeverlibel, maar deze ging op de uitkijk zitten op zuring en dat had ik een Gewone oeverlibel nooit zien doen. Snel de verrekijker gepakt en toen viel het volledig blauwberijpte lichaam en borststuk op, ook was het achterlijf een stuk smaller dan bij de gewone. Dit moest een goede soort zijn! Zuidelijke oeverlibel en Beekoeverlibel schoten door mijn hoofd en aan de hand van de app "Libellen van Nederland" kwam ik op Zuidelijke oeverlibel. Maar helemaal 100% zeker was ik niet en ik besloot te zorgen voor goede foto's. Snel van lens gewisseld en de macro vervangen voor 200mm, voor het geval dat de libel schuw was. Uiteindelijk bleek na wat geduld ook de macro er weer op te kunnen en kon ik hem goed fotograferen. Toch was hij best schuw en ging al snel weer ver boven de grote grasvlakte vliegen. Later heb ik hem nog een keer zien vliegen boven het grasveld, maar toen was het al dusdanig warm, dat hij niet meer ging zitten. Wel heb ik nog twee vrouwtjes Zuidelijke heidelibellen gevonden in het gebied, waarvan er een zich ook goed liet fotograferen. De herkenning van Zuidelijke oeverlibel is nog niet zo eenvoudig als

Vlinder monitoringroute duinen Klein-Valkenisse

Hilary Jellema-Brazier

Op donderdagmiddag 16 april 2015 kwamen een aantal mensen bij elkaar aan de Vroonweg bij Klein Valkenisse om een vlinderroute uit te zetten. Aanwezig waren de heer Peter Maas van Staatsbosbeheer, Kim Huskens van de Vlinderstichting, Karin Mol van Stichting Landschapsbeheer Zeeland en Hans Eckhardt en Hilary Jellema die de vlinders zouden gaan tellen. De bedoeling was om een monitoringroute uit te zetten in een gesloten gebied in de duinen van Staatsbosbeheer en het Waterschap Zeeuwse Eilanden en te beginnen bij de zogenaamde "Bijenkuil". Wij gingen op pad onder leiding van Karin Mol die het gebied goed kent door haar toezicht op het onderhoudswerk dat sinds het jaar 2000 plaats vindt. Haar leiding was wel nodig omdat het gemakkelijk zou zijn om te verdwalen in deze duinen.

Uitzetten vlindermonitoringroute: Karin, Kim, Hilary en Peter bij Bijenkuil
Foto: Hans Eckhardt

Routennummer: V2086 Routenaam: Klein Valkenisse
Aantal secties: 9 Totale lengte: 450 meter XY-start: 024.657 - 390.189

- Sectie 1 en 2 bevinden zich in de Bijenkuil
- Sectie 3 bevindt zich in Vallei 2
- Sectie 4 bevindt zich in Vallei 1
- Sectie 5 bevindt zich in Vallei 3
- Sectie 6 bevindt zich in Vallei 4
- Sectie 7 bevindt zich in Vallei 5
- Sectie 8 bevindt zich in Vallei 6
- Sectie 9 bevindt zich in Vallei 7

Overzicht valleinummers en routesecties

De vlinder (en libellen) routes van de Vlinderstichting

De laatste 25 jaar zijn er honderden monitoringroutes uitgezet over heel Nederland, sommige in natuurgebieden, maar andere ook in woonwijken en langs bermen om het wel en wee van vlinders te volgen. De vrijwilligers proberen wekelijks van 1 april tot 30 september de vlinders te tellen. Er zijn regels over hoe dat moet gebeuren. Het weer en het tijdstip moeten geschikt zijn:

- er wordt tussen 10.00 uur en 17.00 uur geteld
- de bewolking wordt ingeschat in achtsten; dit wordt genoteerd
- de temperatuur moet boven de 17 graden zijn of er moet veel blauwe lucht zijn
- bij een windkracht van meer dan 5 Beaufort wordt niet geteld
- er worden alleen vlinders geteld twee en een halve meter aan beide kanten van de telroute en vijf meter vooruit en boven.
- er wordt gemeld als er onderhoud is geweest of grote veranderingen.
- de vlinders worden wekelijks tussen 1 april en 30 september geteld.

Er zijn natuurlijk weken wanneer het niet mogelijk is om te tellen. Deze methode van tellingen maakt het mogelijk om trends op regionaal en Nederlands niveau te volgen en ook op Europees niveau omdat 20 andere Europese landen meedoen.

Uitzetting van de route bij Klein Valkenisse

De taak van Kim Huskens van de Vlinderstichting was een geschikte route uit te zetten; meestal is dit in trajecten van 50 meter. Het is een winderig en heuvelachtig gebied, zodat het belangrijk was om beschutte en zonnige trajecten te kiezen. De eerste 2 secties zijn in de Bijenkuil onderaan het duin in een mooi beschutte plek rondom een duinplasje; omheen zijn er struiken en de steile randen van het duin. Zonder jaarlijks onderhoud zou dit gebied snel met riet, wilg en andere planten overwoekerd worden. Bloeiend Koninginnenkruid hier is wel belangrijk voor veel vlinders inclusief de zeldzame Kleine parelmoervlinder. Van hier gaat er een paadje steil omhoog naar een gebied waar er aan de ene kant (af en toe) uitzicht op zee is en aan de andere kant een weids uitzicht

over Walcheren (o.a. de Lange Jan). Het is een gebied van dicht struweel van duindoorn, liguster en bramen met grote open plekken ontstaan door het onderhoudswerk van Landschapsbeheer Zeeland. Ook worden er inhammetjes gecreëerd en eilanden van vegetatie voor veilige oversteekplaatsen voor reeën en hagedissen. Landschapsbeheer gebruikt de namen Vallei 1 tot en met 7 voor dit gebied, maar de nummers corresponderen niet met de nummers van de vlinderroute secties. Secties 3 tot en met 8 gaan door dit bovengebied met sectie 9 wat lager bij een grote zandverstuiving. Dus bij het onderhoud van het gebied wordt rekening gehouden met vlinders en andere fauna zoals sprinkhanen, hagedissen, vogels en wild. De grond is hier schraler dan beneden maar zonder onderhoud zouden duindoorn en bramen de overhand krijgen. Hoeveel het gras gemaaid moet worden hangt ook een beetje af van hoe het met de konijnen gaat. Er is veel Jacobskruiskruid, goed voor de Sint-jacobsvlinder (een nachtvlinder) en Geel walstro (Kolibrievlinder en Walstropijlstaart). Bij vallei 2 is er veel Kruidend stalkruid (*Ononis repens*, op de rode lijst), wat aantrekkelijk is voor zowel het Icarusblauwtje als het Bruin blauwtje. Vallei 2 heeft ook een aantal viooltjes, de waardplant voor de Kleine parelmoervlinder.

Aantal vlinders 2015

In totaal werden 383 vlinders geteld in 25 bezoeken (22 door mij, 2 door Hans Eckhardt en 1 samen). Het is minder dan het nationaal gemiddelde maar best veel voor deze bijzondere biotoop. Belangrijker misschien is het aantal soorten: 21 dagvlinders en 3 overdag vliegende nachtvlinders. Het zal interessant worden om in de toekomst te zien hoeveel de resultaten fluctueren. Het weer in 2015 was nogal grillig, met een koud en droog voorjaar, gevolgd door soms heel warm weer en daarna veel nat en koud weer in augustus. Oranje zandoogjes en Kleine koolwitjes waren koplopers met 60 elk. Plaats 3 was best bijzonder voor de Kleine vuurvlinder (42) die vooral in het voorjaar profiteert van het snel opwarmen van beschutte zanderige randjes. Het Bruin zandoogje (37) kwam op plaats 4, gevolgd door het Icarusblauwtje (30) en het Koevinkje (25). Hoewel Koevinkjes in andere delen van het land algemeen zijn, zijn ze in Zeeland veel minder algemeen, behalve rond Klein Valkenisse.

Een aantal vlinders zijn trekvlinders, net als vogels. Zowel het ei, de rups als de vlinder kunnen de winter hier niet overleven. Elk laat voorjaar en bij het begin van de zomer komen miljoenen vlinders overvliegen van Noord-Afrika en Zuid-Europa. De bekendste zijn de Distelvlinder en de Atalanta; misschien kan de Atalanta bij milde winters toch overleven omdat hij soms al in april wordt waargenomen. Een minder algemene trekvlinder is de Oranje luzernevlinder, die een keer voorbij vloog. Ook zijn er trekkers onder de nachtvlinders. De heel algemene Gamma-uil kan overal worden waargenomen en de Kolibrievlinder wordt af en toe in bloemrijke tuinen gezien. Deze

Uitzetten vlindermonitoringroute Kim Huskens stappen van 1 meter
Foto: Hans Eckhardt

Totaal aantal vlinders gezien:	
Dagvlinders	
Atalanta	28
Bont zandoogje	6
Boomblauwtje	1
Bruin blauwtje	4
Bruin zandoogje	37
Citroenvlinder	1
Dagpauwoog	10
Distelvlinder	6
Gehakelde aurelia	1
Groot dikkopje	4
Groot koolwitje	17
Hooibeestje	2
Icarusblauwtje	30
Klein gaderd witje	9
Klein koolwitje	60
Kleine vos	4
Kleine vuurvlinder	43
Koevinkje	25
Oranje luzernevlinder	1
Oranje zandoogje	60
Oranjetipje	3
Nachtvlinders	
Gamma-uil	17
Kolibrievlinder	4
Sint-jacobsvlinder	10

trekvlinders kunnen dan één of twee generaties hier voortbrengen. Het is de vraag of een deel van deze vlinders probeert om daarna terug naar het zuiden te trekken, zoals de vogels. Naast de trekvlinders die elk jaar Nederland bereiken, zijn er ook zwerfers die af en toe Nederland van uit het zuiden of het oosten Nederland bereiken. Zo heb ik waarschijnlijk de

Kleine vuurvliinder vallei 2 Foto: Hilary Jellema-Brazier

Oostelijke vos in april bij de Bijenkuil gezien, maar het lukte niet hem op de foto te krijgen en zonder bewijs komt hij niet op de lijst. Het is bekend dat er een aantal Oostelijke vossen was gezien na een invasie in 2014 .

Vlinders en het landschap

Beneden bij de Bijenkuil, beschut en met weelderige begroeiing, kwamen vlinders voor die bekend zijn van onze tuinen: de Daggauwoog, de Kleine vos, de Distelvlinder en de Atalanta, allemaal goede vliegers. Hier heb ik geen Landkaartje en alleen één Gehakkelde aurelia gezien. Het is een geschikte biotoop, maar misschien een beetje geïsoleerd van andere vlinderrijke gebieden. Het lange gras was hier geschikt voor het Koevinkje, terwijl de combinatie van beschutte struiken en zon ideaal is voor het Bont zandoogje; ik had meer verwacht te zien. Ook had ik verwacht meer Oranjetipjes te zien omdat één van hun waardplanten Look-zonder-look volop in de buurt groeit.

Boven bij valleien 1 tot en met 7 was de schrale biotoop geschikt voor de Kleine vuurvliinder, waar de Schapenzuring de waardplant is, de voedselplant voor de rupsen. Deze schrale biotoop is ook geschikt voor het Icarusblauwtje (waardplant o.a. Rolklover) en het kleinere en minder algemene Bruin blauwtje

Koevinkje bijenkuil

Foto: Hilary Jellema-Brazier

(waardplant ooivaarsbekfamilie). Ook zijn er genoeg nectarplanten. Ik had verwacht hier meer Hooibeestjes te zien.

Geen specifieke voorkeur: De talrijkste vlinders zoals de Oranje en Bruin zandoogjes en de koolwitjes kwamen overal voor; ze kunnen zich goed aanpassen aan verschillende biotopen en zijn bovendien goede vliegers. De Citroenvlinder heb ik alleen een keer zien voorbij vliegen. Het Groot dikkopje, dat ondanks zijn naam een heel klein vlindertje is en er meer als een nachtvlindertje uitziet, zag ik zowel boven als beneden. Het is een soort die de laatste jaren een beetje achteruit gaat. Zijn neefje het Zwartsprietdikkopje zag ik alleen af en toe in het struweel boven, maar niet langs de route en staat daarom niet op de lijst. Hij is ook minder talrijk dan vroeger. Hun rupsen voeden zich met verschillende grassen. De Sint-jacobsvlinder,

Vallei 7 sectie 9

Foto: Hilary Jellema-Brazier

een nachtvlinder, komt vaak voor waar Jacobskruiskruid te vinden is. Vaak zijn de zwart gele rupsen op de kaal gevreten planten meer bekend dan de rood met zwarte vlinder.

Geen Grote vos en Kleine parelmoervlinder: een van de redenen om juist in dit gebied een monitoringroute uit te zetten was dat in het verleden deze twee zeldzame vlinders hier voorkwamen. De Kleine parelmoervlinder is het laatst op 12 september 2014 door Arjen van Gilst gezien. De hoop is dat met de inspanning van zoveel mensen voor een vlindervriendelijk landschap en met geluk van een goede zomer wij beloond zullen worden met uitbreiding van de vlinderstand.

Conclusie:

De vlinderoute bij de duinen van Klein Valkenisse is in een interessant gebied voor zowel de algemene vlinders als zeldzame soorten. De waarde zal alleen toenemen met monitoring over een aantal jaren. Het is ook te verwachten dat het aantal soorten zal toenemen. Dit jaar zijn geen Heivlinders gezien of Landkaartjes en er is altijd de hoop op de Kleine parelmoervlinder en de Grote vos. De goede samenwerking met Stichting Landschapsbeheer Zeeland is ook heel belangrijk.

Hoe herken je luzernevlinders?

Jan Goedbloed

Tegenwoordig worden in Zeeland jaarlijks luzernevlinders waargenomen, dit betreft meestal Oranje luzernevlinders, maar ook de Gele luzernevlinder wordt soms gemeld. Opletten is erg belangrijk, want niet alle 'gele luzernevlinders' zijn Gele luzernevlinders.

In Nederland zijn 5 soorten luzernevlinder *Colias* waargenomen (gegevens van waarneming.nl en vlindernet.nl):

De **Oranje luzernevlinder** *C. croceus* is de laatste 10 jaar elk jaar in Nederland waargenomen, gemiddeld met zo'n 4670 ex per jaar. Maar dat verschilt enorm per jaar: dieptepunten waren 2005 met 97 ex en 2011 met 23 ex. Hoogtepunten waren 2009 en 2014 met elk 7800 ex, met als uitschieter het extreme invasiejaar 2013 met 28.000 ex, een jaar dat we ons allemaal nog goed herinneren.

Ook de **Gele luzernevlinder** *C. hyale* is de laatste 10 jaar elk jaar in Nederland waargenomen, gemiddeld met zo'n 220 ex per jaar. Vanwege de determinatieproblemen is dit waarschijnlijk een overschatting. In 2005 werden 18 ex gemeld, in 2010 26 ex, hoge aantallen in 2012 (345 ex) en 2013 (626 ex).

De **Zuidelijke luzernevlinder** *C. alfacariensis* is een dwaalgast die maar 9 keer is vastgesteld in de twintigste eeuw. Die kunnen we voor de Zeeuwse situatie dus gevoeglijk buiten beschouwing laten. Gelukkig maar, want hij lijkt als twee druppels water op zijn Gele broer, alleen zijn de vleugels iets puntiger.

Veengeeltje *C. palaeno* en **Steppeluzernevlinder** *C. chrysotheme* zijn extreme dwaalgasten uit het oosten van Europa die respectievelijk 3 x en 1 x zijn waargenomen in de eerste helft van de 20e eeuw in Limburg. Daar hoeven we ons dus ook niet druk om te maken.

Oranje luzernevlinder

Foto: Jan Goedbloed

We hoeven ons dus verder alleen bezig te houden met de Oranje en de Gele luzernevlinder. Je zou zeggen: hoe moeilijk kan het zijn? Oranje is oranje en geel is geel. Inderdaad is oranje doorslaggevend, in de zin dat een oranje luzernevlinder ook altijd een Oranje luzernevlinder is. Makkelijk zat. Maar (en nu komt het!) gele luzernevlinders kunnen Gele luzernevlinders zijn, maar ook nog niet helemaal uitgekleurde Oranje luzernevlinders, én er komt van de Oranje luzernevlinder een geelwitte vorm voor, de f. (= forma) helice, dit zijn altijd vrouwtjes. Deze laatste is in de laatste 10 jaar gemeld in de jaren 2009 (2), 2012 (1), 2013 (111), 2014 (110) en 2015 (13). Kortom: bij goede bestudering zal een gele luzernevlinder meestal geen Gele maar een Oranje luzernevlinder blijken te zijn.

Wat zijn de verschillen tussen de 'gele luzernevlinders'? In vlucht wordt dat best moeilijk, hoewel je er van uit kunt gaan dat elke gele luzernevlinder met maar een vleugje oranje een nog niet uitgekleurde Oranje luzernevlinder is. Zou het bij zittende vlinders makkelijker zijn? Het makkelijkst zijn de verschillen te zien op de bovenkant van de vlinders. Maar, dat zul je net zien, luzernevlinders zitten zo goed als altijd met dichtgeklapte vleugels. En dan wordt het moeilijk, echt moeilijk. Want de onderzijden zijn vrijwel gelijk, het verschil zit hem in het doorschijnen van de verschillen op de bovenzijde.

De afgelopen 10 jaar zijn er zo'n 46.700 Oranje en 2200 Gele luzernevlinders in Nederland gemeld. Dat wil zeggen dat van het totaal aantal waargenomen luzernevlinders 96% Oranje en 4% Gele waren. Het lijkt me gezien het determinatieprobleem logisch dat niet alle gemelde Gele luzernevlinders ook daadwerkelijk deze soort betroffen, dus waarschijnlijk ligt de verhouding nog meer in het voordeel van de Oranje luzernevlinder.

Eindconclusie: als je een gele luzernevlinder ziet, is het onderscheid tussen Oranje en Gele luzernevlinder vaak moeilijk, maar toch goed te doen, tenminste als je bij zittende vlinders goed oplet. Foto's helpen natuurlijk ook altijd bij de determinatie. Bij twijfel en bij vliegende gele luzernevlinders kies ik voor de veiligste optie, namelijk Oranje luzernevlinder.

Overzicht verschillen

Oranje luzernevlinder man - heeft altijd een brede zwarte rand aan zowel voor- als achtervleugel,

met oranje aderen in het zwart

Oranje luzernevlinder vrouw – brede zwarte randen aan voor- en achtervleugel met oranje vlekken in de zwarte rand

Oranje luzernevlinder vrouw, niet uitgekleurd – grondkleur gaat langzaam over

van geel naar oranje, brede zwarte randen aan voor- en achtervleugel met gele vlekken in de zwarte rand

Oranje luzernevlinder vrouw, f. helice – grondkleur geelwit, brede zwarte randen aan voor- en achtervleugel met geelwitte vlekken in de zwarte rand

Gele luzernevlinder man en vrouw – grondkleur geelwit, alleen een brede

zwarte rand aan de voorvleugel met geelwitte vlekken, aan de achtervleugel is een smal onduidelijk randje aanwezig, vaak meer een rij vage zwarte vlekken

Met tegenlicht zijn de verschillen toch goed te zien:

Oranje luzernevlinder man – brede zwarte randen aan voor- en achtervleugel zonder lichte vlekken in de zwarte rand

Oranje luzernevlinder f. helice, altijd vrouw – brede zwarte randen aan voor- en achtervleugel met lichte vlekken in de zwarte rand

Gele luzernevlinder, man en vrouw - alleen een brede zwarte rand aan de voorvleugel met lichte vlekken, aan de achtervleugel is een smal onduidelijk randje aanwezig

Elfde Nationale NachtvlinderNacht

Joop de Bakker en Eddy Taelman

Vrijdag 11 september 2015 konden vlinderliefhebbers op 66 excursiepunten in het land kennismaken met nachtvlinders. Weinig vlinders op smeer en nachtvlinders laat actief!

Zeeland

In Zeeland waren er excursies gepland in Poppendamme, Clinge en Oostburg.

Excursie in bos Clinge

Voor de elfde keer op rij nam de insectenwerkgroep van de Steltkluut annex vlinderwerkgroep Zeeuws Vlaanderen (Oost) deel aan de NNN. Het oudste lid van onze werkgroep, Joop Rijnders, 91 jaar oud en 10x deelnemer aan de NNN, had zich deze keer afgemeld. Joop, we hebben je gemist!

Eddy smeert een boom in Foto: Joop de Bakker

Voor de derde keer hadden we een NNN gepland in het waterwingebied van Evides, een gebied dat beheerd wordt door boswachter Alex Wieland van het Zeeuws Landschap. Het is een kalkarm dekzandgebied en beslaat ongeveer 450 ha. Het ligt in het oosten van Zeeuws Vlaanderen langs de grens van België tussen Clinge en Heikant. In het gebied liggen diepe kanalen voor de winning van industriewater. Het bestaat uit drie deelgebieden met ieder zijn specifieke

Gepluimde snuituil.

Foto: Fien Bussens

kenmerken. Clinge heeft een dicht bosgebied. St. Jansteen is een meer open bos met wat weilandjes en akkertjes en bij Heikant (de Wilde landen) vind je veel weilanden en boomweiden met enkele grote plassen.

In het bosgebied van Clinge is een jagershut omgebouwd tot fotohut en we waren te gast bij hutbeheerders Timo en Irma, waarvan de laatste fanatiek met nachtvlinders aan de slag is.

Omdat we al acht jaar onderzoek doen naar nachtvlinders in het gebied is het leuk om ook andere vlinderliefhebbers kennis te laten maken met het nachtvlinderleven.

Het was een mooie nazomerse dag en in de loop van de namiddag hebben we een smeerroute uitgezet.

We wilden ook testen wat het beste smeermiddel was en 23 bomen kregen een nummer en drie streepjes smeer. Het bovenste banaan met bier, het middelste stroop met rum en het onderste wijn met suiker.

We ontstaken twee lichtbronnen om vlinders te vangen op het laken.

Om kwart over acht was het welkom bij de ingang van het bos. Veertien personen namen deel en twee telaarcomers konden ons helaas niet vinden en bereiken omdat ze ook geen gsm bij zich hadden.

Naaldboombeertje

Foto: Joop de Bakker

Omdat het pas om negen uur donker is hadden we een korte powerpoint-presentatie gepland over de activiteiten van de werkgroep. De hut is een goede plek om voor een kleine groep een pp-presentatie te geven en hier konden we de vlinders ook goed bekijken.

Dankzij Vlindernet konden we de deelnemers een nachtvlinderverwachting laten zien met 89 soorten die zouden kunnen vliegen in het gebied. Het was ondertussen al negen uur en pikdonker in het bos dus hoog tijd om ons met de nachtvlinders bezig te houden en het is altijd spannend wat er op het licht en de smeer zal afkomen.

Ons enthousiasme werd een beetje bekoeld omdat er maar weinig vlinders op het licht/laken kwamen, maar dat lag niet aan de vangkunsten van meester-vanger Eddy Taelman en zijn jeugdige assistenten.

Dan maar eens de zak- en hoofdlampen op groot licht gezet om eens te kijken of er vlinders op de smeer waren afgekomen. Dat viel ook een beetje vies tegen.

Het gezelschap in de hut

Foto: Eddy Taelman

en de volgende morgen zaten er toch nog 116 vlinders in de val, waaronder een paar zeldzame trekvlinders zoals de Roodstreepspanner en de Zuidelijke bandspanner.

De vijf sterk gelijkende soorten van de *Ennomos*-familie zijn ook moeilijk op naam te brengen. Een scherpe foto is moeilijk te maken, want ze zitten met de vleugels schuin omhoog. Uiteindelijk kwamen we uit bij de lepentakvlinder *Ennomos autumnaria*.

Soorten en aantallen

De eindbalans werd opgemaakt. Totaal werden 78 macro's en 80 micro's genoteerd van 28 macro- en 12 microsoorten.

lepentakvlinder

Foto: Joop de Bakker

Totaal hadden we op smeer maar 6 soorten en 12 vlinders. Bij zo weinig vlinders valt over het beste smeermiddel dan ook weinig te concluderen.

Er zijn altijd wel zeldzame soorten of wat soorten met stof tot discussie.

Deze avond ging de discussie over een fraai "grijs" beertje.

Is het een Plat beertje, Streepkokerbeertje, Glad beertje of toch, volgens schooljuf Mireille met de nieuwe veldgids, een vrouwtje Naaldboombeertje? Een foto bracht, de volgende dag, na enig recheckwerk van agente Irma, uitsluitel. Het is een vrouwtje Naaldboombeertje, want de achterste poten zijn zwart i.p.v. geel. Mireille had dus gelijk. Waarvan akte.

Ook een leuke soort is de Gepluimde snuituil. Gemakkelijk te verwarren met de Bruine snuituil. De soort werd in 2006 voor het eerst in Nederland (in Zeeland) waargenomen.

Om elf uur besloten we door lage vangsten en voor de nodige nachtrust van de jeugdige deelnemers te stoppen en ging ieder huiswaarts. De lamp bleef aan

lepentakvlinder zijaanzicht

Foto: Joop de Bakker

Bedankt

Wij danken de Vlinderstichting en het Zeeuws Landschap voor de publiciteit, boswachter Alex voor de toestemming, Timo en Irma voor hun gastvrijheid en alle bezoekers voor de belangstelling en de gezellige avond waar we toch wat meer vlinders op de smeer hadden verwacht.

Wij hopen dat iedereen op de 12e NNN weer van de partij kan en zal zijn.

Resultaten Clinge

NNN	Nachtvlinders Clinge 11-9-2015		op laken tot 11 uur	op licht na 11 uur	op smeer tot 11 uur	totaal
1	Rode dennenspanner	<i>Hylaea fasciaria</i>	1	11	1	13
2	Bruine snuituil	<i>Hypena proboscidalis</i>	1	2		3
3	Gele eenstaart	<i>Watsonalla binaria</i>	1	1		2
4	Gepluimde snuituil	<i>Pechipogo plumigeralis</i>	1			1
5	Gerimpelde spanner	<i>Macaria liturata</i>	1			1
6	Naaldboombeertje	<i>Eilema depressa</i>	1	1		2
7	Naaldboomspanner	<i>Thera obeliscata</i>	1	3		4
8	Nonvlinder	<i>Lymantria monacha</i>	1			1
9	Vierbandspanner	<i>Xanthorhoe ferrugata</i>	1			1
10	Vierkantvlekuil	<i>Xestia xanthographa</i>	1	3		4
11	Zwarte-c-uil	<i>Xestia c-nigrum</i>	1			1
12	Huismoeder	<i>Noctua pronuba</i>	2	10	3	15
13	Appeltak	<i>Campaea margaritaria</i>	2			2
14	Piramidevlinder	<i>Amphipyra pyramidea</i>	3		4	7
15	Schijn-piramidevlinder	<i>Amphipyra berbera</i>			1	1
16	Gelijnde grasuil	<i>Tholera decimalis</i>		1		1
17	Gewone grasuil	<i>Luperina testacea</i>		2		2
18	Glad beertje	<i>Eilema griseola</i>		1		1
19	Iepentakvlinder	<i>Ennomos autumnaria</i>		1		1
20	Kleine groenbandspanner	<i>Colostygia pectinataria</i>		1		1
21	Marmerspanner	<i>Ecliptopera silaceata</i>		1		1
22	Open-breedbandhuismoeder	<i>Noctua janthe</i>		3		3
23	Puntige zoomspanner	<i>Epione repandaria</i>		1		1
24	Roodstreepspanner	<i>Rhodometra sacraria</i>		1		1
25	Schijn-sparspanner	<i>Thera britannica</i>		1		1
26	Taxusspikkelspanner	<i>Peribatodes rhomboidaria</i>		5		5
27	Volgeling	<i>Noctua comes</i>		1		1
28	Zuidelijke bandspanner	<i>Nycterosea obstipata</i>		1		1
	Macro's		18	51	9	78
1	Nazomergranietmot	<i>Eudonia truncicolella</i>	8	49		57
2	Vuurmot	<i>Carcina quercana</i>		2		2
3	Grote appelbladroller	<i>Archips podana</i>		4		4
4	Oranje kruidenmot	<i>Udea ferrugalis</i>		1		1
5	Hazelaarbladroller	<i>Pandemis corylana</i>		2		2
6	Triangelmot	<i>Hypsopygia costalis</i>		2		2
7	Variabele grasmot	<i>Agriphila tristella</i>		1		1
8	Witschouderbladroller	<i>Acleris variegana</i>		1		1
9	Moerasgranietmot	<i>Eudonia pallida</i>			1	1
10	Gewone spiegelmot	<i>Cydia splendana</i>		2		2
11	Gehakkelde bladroller	<i>Acleris emargana</i>		1		1
12	Sigaarzakdrager	<i>Taleporia tubulosa</i>	4		2	6
	Micro's		12	65	3	80
	TOTAAL		30	116	12	158

Kortstondig bezoek van Tijgerblauwtje

Angelique Belfroid

Op 10 september rond 1 uur 's middags ben ik thuis aan het werk. Het is erg warm, de schuifpui staat open en ik onderbreek heel even mijn werk om naar buiten te lopen. Mijn oog valt op...een Tijgerblauwtje! Wat!! Dat kan niet waar zijn! Ik kijk nog eens goed, het vlindertje zit op het Kattenkruid (*Nepeta faassenii*) te foerageren en laat zich goed zien. Onmiskenbaar de lichtbruin gestreepte onderkant met één bredere band en een staartje met vlak daarbij twee fluorescerend oogjes. Even gaan de vleugels een beetje open en is wat blauw te zien. Nee, echt geen eikenpage. Woehaa, dit gelooft niemand! Dat betekent dus dat er weer dat verafschuwde bewijsplaatje nodig is. Ik kijk nog een keer goed naar de vlinder en scheur naar binnen om mijn camera te pakken. Op weg naar buiten blijft een spoor van nutteloze onderdelen achter zoals cameratas en alles wat daar juist nu aan blijft haken. Buiten blijkt het vlindertje verplaatst naar de IJzerhard (*Verbena bonariensis*). Ik richt mijn camera, stel scherp, en zie door mijn camera heen de vlinder wegvliegen. Mijn camera is dan nog steeds bezig met scherpstellen. Op de foto geen vlinder. Van werken kwam die middag niet veel meer, ik ben de rest van de dag bezig geweest om systematisch mijn tuin uit te kammen. Het Tijgerblauwtje liet zich echter helaas niet meer zien.

Tuin van Angelique met rechts het bloeiende Kattenkruid en links de Verbena Foto: Angelique Belfroid

Tijgerblauwtje dat zich wel liet fotograferen, Pyreneeën 1994. Foto: Angelique Belfroid

Meer Tijgerblauwtjes

Jan Goedbloed

Angelique beschrijft hiernaast enthousiast over het bezoek van een Tijgerblauwtje *Lampides boeticus* aan haar tuin in Serooskerke W. Zo'n ervaring had ik deze zomer ook. 26 augustus was wel een zonnige dag, maar ook erg winderig. Op een plekje uit de wind in onze tuin in Dishoek konden we toch wel lekker zitten, maar na verloop van tijd gaat dat me toch vervelen en dan loop ik een rondje door de tuin. Want je weet maar nooit.

Achter de vijver valt mijn oog op een bruinig blauwig vlindertje op de paarse bloemen van de Muurbloem, *Erysimum 'Bowles Mauve'*. Met oogjes bij de achterrand van de achtervleugels?

Dat moet een Tijgerblauwtje zijn. Het vlindertje klappt zijn vleugels dicht. Het is een Tijgerblauwtje!

Maar de vlinder vliegt op, de wind pakt eronder, en hup, weg. Ik heb niet eens kunnen zien welke richting op. Dat is balen!

Maar ik geef niet op en kort daarna zie ik even iets fladderen. Een spurt naar dezelfde hoek van de tuin en dan maar zoeken. Vrij ver onder in een bos Kattenstaart zit het Tijgerblauwtje verborgen én beschermt tegen de wind. Ik heb (bijna) altijd een handzaam klein cameraatje (kameraadje) in mijn broekzak, een Panasonic Lumix. En het lukt om een paar foto's te maken, ondanks het soms heftig heen en weer zwiepen. De vlinder vliegt een paar keer naar een andere bloemtros en zolang dat in de beschutting van de zelfde Kattenstaartbos gebeurt, gaat het goed. Maar natuurlijk vliegt het blauwtje één keer te ver omhoog, de wind grijpt het en het is foetsie.

Dit jaar zijn er in Zeeland zes Tijgerblauwtjes gezien, eenmaal in juli in Oudelande, vijf maal in augustus in Haamstede, Colijnsplaat, Nisse, Dishoek en Serooskerke. Er was dit jaar duidelijk sprake van een invasie, met nog zeker 10 waarnemingen in de rest van Nederland.

In België is de soort dit jaar op zeker 25 plaatsen gezien. Ondanks het feit dat de laatste decennia het aantal waarnemingen langzaam opliep, werden de tot nu toe in ons land waargenomen Tijgerblauwtjes beschouwd als door de mens meegebrachte exoten, meestal als rups in peultjes of iets dergelijks, die dan hier verpoppen. Maar nu is duidelijk sprake van een behoorlijke invasie vanuit het zuiden. Het Tijgerblauwtje is een Afrikaanse soort die elk jaar de Middellandse zee oversteeft om daar tijdelijke populaties te vestigen. Mogelijk gebeurt dat nu vaker en makkelijker door de opwarming van het klimaat.

Dit jaar heeft deze zwerfdrang het Tijgerblauwtje ver noordelijk gedreven. Deze vlinder heeft een korte levenscyclus, dus waarschijnlijk is de sprong noordwaarts in etappes afgelegd. De soort heeft geen stadium met winterrust, dus overleving kan hier niet plaatsvinden. Maar het lijkt goed mogelijk dat dit soort invasies in de nabije toekomst vaker zullen gaan voorkomen.

*Tijgerblauwtje in de tuin van Jan
Foto: Jan Goedbloed*

Nachtvlinderval te koop

We hebben nog enkele gebruikte nachtvlindervallen over van ons succesvolle nachtvlinderonderzoeksproject. Het liefst houden we deze vallen in Zeeland en bieden die daarom aan via de Prikkebeen. De prijs varieert, afhankelijk van de staat, rond de 70 euro.

Informeren bij Anton Baaijens, famba@zeeland-net.nl

Met deze vallen kunnen in één nacht grote aantallen vlinders worden gevangen. De vallen zijn daarom bijzonder geschikt voor onderzoek in vlinderrijke natuurgebieden. Uit vergelijkende tests is gebleken dat deze “Zeeland-vallen” meer vlinders vangen dan andere lichtvallen die in de handel zijn.

Het meest waardevolle onderdeel is de speciaal ontwikkelde rvs-gespiegelde vangtrechter. Door de spiegel wordt de lichtbundel enorm versterkt waardoor meer vlinders worden aangetrokken. De spiegel kan met was worden ingewreven waardoor hij letterlijk “spiegelglad” wordt, zodat ook de kleinere vlinders en spanners als het ware vanzelf de val in glijden.

Over de speciale HPL-lamp die in het midden van de trechter geplaatst is, kan een warmtebestendige weckfles worden geplaatst zodat ook tijdens regenachtig weer kan worden door gevangen. Door de bescherming van de fles verbranden de vlinders bovendien niet op de lamp. De afmetingen is met 60x60x40(h) vrij fors, maar dit is gedaan om veel eierdozen, ter bescherming van de gevangen vlinders, te kunnen plaatsen. Zo kunnen de vlinders, na controle van de vangsten, weer ongeschonden worden vrijgelaten.

*Gewone gouduil in de vlinderval
Foto: Henny Waanders*

De vlinderval

De Bijenkuil

Foto: Jan Goedbloed

De Walcherse Bijenkuil

Jan Goedbloed

Op 11 april hield de Sectie Thijsse van Nederlandse Entomologische Vereniging een excursie naar de Bijenkuil bij Valkenisse en omgeving. De Bijenkuil is één van de vijf Nederlandse insectenreservaten, iets wat weinig mensen bekend zal zijn, mij was het in ieder geval volkomen onbekend. Helaas bleek net die dag een regendag te zijn tussen mooie voorjaarsdagen, dus insecten waren maar mondjesmaat te vinden. Natuurlijk was ook de daar op 27 maart waargenomen Oostelijke vos ergens aan het slapen.

De Sectie Thijsse van de Nederlandse Entomologische Vereniging is opgericht in 2007 met het doel de bij de leden van de NEV aanwezige kennis over insecten beter beschikbaar te maken voor het beheer van (natuur)terreinen, om zo de ecologische kwaliteit van deze terreinen voor insecten te beschermen of te verbeteren. Als gids voor de excursie was Anton Baaijens gevraagd, die de inrichting van de Bijenkuil heeft mogelijk gemaakt en ook het beheer coördineert, maar omdat Anton een deel van de dag was verhinderd, heb ik een deel van het gidswerk overgenomen.

Ondanks het slechte weer was het een interessante excursie, omdat het altijd boeiend en inspirerend is om met insectenspecialisten en gemotiveerde beheerders te discussiëren. Ook bleek dat de Sectie Thijsse bezig is wandelroutes uit te zetten bij de insectenreservaten. De routes die inmiddels gereed zijn, kun je vinden op www.insectenroutes.nl. Het Thijsse-lid Raymond Broersma is bezig deze wandelsite op te zetten en vroeg of ik nog wat aanvullingen had. Deze zijn inmiddels verwerkt.

De Bijenkuil ligt in het gebied De Kuststrook van Walcheren, dat beheerd wordt door Staatsbosbeheer.

Dit gebied is voor het grootste deel vrij toegankelijk. De Bijenkuil zelf is niet toegankelijk, maar de omgeving is natuurlijk voor insectenliefhebbers interessant genoeg, met veel algemenere soorten, maar ook de bijzonderheden Grote vos, Kleine parelmoervlinder, Meidoornspanner, Tengere grasjuffer, Zwervende heidelibel, enz. De door de Sectie Thijsse uitgezette wandelroute gaat dan ook niet door de Bijenkuil, maar begint in Biggekerke, gaat door het Biggekerkse Bos, langs de daar aangelegde poelen, loopt vervolgens langs de binnenduinrand, dus langs Groot- en Klein- Valkenisse, over het Groot en Klein Vroon naar Dishoek, en eindigt weer in Biggekerke.

De Walcherse Bijenkuil is een voormalige zandafgraving in het duingebied bij Klein-Valkenisse, vroeger onder vogelaars bekend als de Hoppenkuil, omdat er bijna jaarlijks wel een Hop werd gezien. Deze 'kuil' is in februari 2005 ingericht en bestempeld tot wilde bijen- en graafwespenreservaat.

Het initiatief hiervoor is uitgegaan van Anton Baaijens, die ook de inrichting heeft begeleid. Het doel van dit project was de Bijenkuil in te richten voor specialisten van het open duingebied, vooral voor de bijen- en graafwespenfauna, maar ook voor duinspecialisten uit andere insectengroepen zoals Blauwvleugelsprinkhaan, Kleine parelmoervlinder en Heivlinder. Want juist de specialisten van het open duingebied hebben het moeilijk in de met struweel dichtgegroeide duinen van zuidwest Walcheren.

Anton heeft in 2005 gerapporteerd over de bijen en graafwespen, en in 2007 over andere insectengroepen. In dit laatste rapport werd het enorme aantal van 68 wilde bijensoorten gemeld, waaronder een aantal bos(rand)bewoners die niet of weinig in Zeeland te vinden zijn: Ranonkelbij, Kauwende metselbij, Bosmetselbij, Gewone tubebij en een grote populatie van de Tronkenbij.

Typische duinsoorten namen in aantal toe, zoals Zilveren fluitje, Duinkegelbij, Gewone kegelbij, Gewone behangersbij, Grote bladsnijder, Witbaardzandbij en Grote zijdebij.

Door de goede resultaten werd besloten de Bijenkuil in 2007 uit te breiden, weer geïnitieerd en begeleid door Anton.

Tussen 2007 en 2012 is er geen monitoring uitgevoerd. In 2012 is Arjen van Gilst begonnen het duingebied te inventariseren. In dit nummer wordt gemeld dat sinds dit jaar een vlindermonitoringsroute wordt gelopen in het duingebied die deels door de Bijenkuil gaat.

Uit waarnemingen van de laatste jaren blijkt dat Kleine parelmoervlinder en Heivlinder nauwelijks meer worden waargenomen. Hopelijk gaat het met de bijzondere bijen en graafwespen beter.

Vervolg van Activiteitenprogramma:

Mei: openbare werkgroepbijeenkomst met Kars Veling (Vlinderstichting) over de projecten Idylle en 'Op de bres...' (overleg datum gaande).

22 juni: Zonnewendeborrel in Terra Maris, Oostkapelle/Westhove, plus nachtvlinder-laken. Start 20:00 uur tot middernacht (of zoveel eerder als je weg wilt).

Excursies:

Voorjaar: Onderzoek in o.a. Yerseke Moer: hoe ver strekt het Argusvlinder-bolwerk van Hansweert zich uit? Contactpersoon Angelique Belfroid.

Begin juli: Studiereis Grote Vos in kader van 'Op de bres...' naar België, mogelijk Viroinval. Contactpersoon Jan Goedbloed.

Juli: Groenewoud bij Boxtel. Contactpersoon nog onbekend.

Zomer: De Wilde Landen (Heikant) en de Braakman Noord: libellen en vlinders. Contactpersoon Peter Geene.

IN MEMORIAM

Dit jaar zijn een tweetal leden ons door de dood ontvallen.

Op 20 april 2015 is Toon Keukelaar overleden. Toon was een uitstekende insectenkenner. Zijn specialiteit was kevers maar ook van dag- en nachtvlinders wist hij behoorlijk wat af. Op excursies van onze werkgroep liep hij altijd met een net te slepen, het liefst door poelen en plassen, op zoek naar iets bijzonders, dat hij niet eerder gezien had. Dat was echter bijna onmogelijk, want hij had thuis een enorme verzameling kevers. Toon was op dat gebied echt een expert. Veel mensen hielp hij graag met het op naam brengen van deze insecten. Toch liep hij niet met z'n kennis te pronken. Hij bleef altijd bescheiden, en beschikte over een flinke dosis gezonde humor en nuchterheid.

Wij zullen hem missen, en wensen zijn achtergebleven vrouw veel sterkte toe.

Op 29 november 2015 is ons oud-bestuurslid Cor de Bruijn overleden. Cor heeft een aantal jaren de functie van penningmeester zeer punctueel vervuld. Ook behartigde hij de financiële belangen van de werkgroep bij de samenwerking rondom de serie Fauna Zeelandica met het Zeeuwse Landschap.

Hij was op de bestuursvergaderingen een man van weinig woorden, maar hij had wel zijn eigen mening over bepaalde zaken. We hebben hem leren kennen als een echte natuurliefhebber, die niet alleen belangstelling had voor vlinders en libellen, maar vooral ook voor ijsvogels. Vele uren heeft hij samen met zijn zoon Marcel in schuiltenten zitten wachten op die ene ijsvogel. Cor behoorde tot de betere fotografen binnen onze werkgroep. Op 4 dec jl. hebben we afscheid van hem genomen tijdens een heel persoonlijke en mooie plechtigheid. Er waren als mooie herinneringen zijn foto's te zien van vlinders, edelherten en vogels, allen even perfectionistisch gemaakt! Typisch Cor.

We zullen Cor missen op onze bijeenkomsten en excursies, en wensen zijn achtergebleven vrouw en ons werkgroep lid Marcel veel sterkte toe in dit gemis.

Activiteitenprogramma

30 maart: Annette van Berkel, vaste leverancier van films voor de Vlinderstichting, zal filmpjes over vlinders en libellen tonen.

De avond begint om 19:45 uur met een korte ALV.

Locatie: Hollandse Hoeve, Mec de Bevelanden, Kattendijkседijk 23 te Goes.

Vervolg op pagina 19

Indien onbestelbaar:

Donkerstraat 42
4463 VW Goes

